

Praymer

Kahalitan sang El Niño:
Tig-ilinit, pagpabaya kag
pasismo sang rehimen
Marcos

Marso 2024

Pasiuna

U pisyal na nga gin-anunsyo sini nga Marso ang paghuyang sang El Niño sa pungsod kag sa bilog nga kalibutan. Amo pa man, wala ini gakahulogan sang pagkasalbar sang masang mangunguma kag pumuluyong Pilipino sa padayon pa nga kahalitan kag paantus nga tuga sang tig-ilinit. Sa kamatuoran, ginalauman nga magadugay pa tubtob Mayo ukon Hunyo ang pagpangdalasa sini sa nagkalain-lain nga bahin sang pungsod.

Madamo sang ulumhan ang nagapabilin nga wala sang patubig nga nagatuga sang pagkalayong sang mga pananom tubtob sa lubos nga pagkaguba. Madamo sang sinagod nga sapat ang nagakawad-an sang pagalawigan tungod nga nagakaging na ang mga hilamon kag ang iban ang nagakapatay tungod sa sobra ka init. Nagalapta man ang mga kaso sang ubo, sip-on, hilanat kag iban pa nga masakit sa kawad-on sang mainom nga matinlo nga tubig.

Sa atubang sini, lakat-bao kag halos wala sang mapuslanon nga sabat sa ginapangayo sang mga mangunguma ang rehimen US-Marcos. Sadtong Enero lang gindihon sang iya nga gubyerno ang gintawag sini nga "komprehensibo" nga plano para atubangon ang kahalitan sang kalamidad. Tuman ka ulihi na gani, ginbutang pa isip hepe sang "Task Force El Niño" si Department of National Defense Secretary Gilberto Teodoro.

Sa baylo nga alibyo kag suporta, doble nga pasakit ang sabat sini sa ginpabaskog nga mga operasyon militar, pagpaulan sang mga bomba kag bala kag pasista nga pagpangdalasa sa kabukiran. ang mga operasyon nga ini ang tulod sang panibag-o nga mando ni Marcos sa Armed Forces of the Philippines (AFP) nga "perdihon" ang mga yunit sang BHB sa mga larangan gerilya sa katapusan sang Marso, ang tanan nga "bertikal nga yunit" sang hukbo sa katapusan sang Hunyo, kag ang rebolusyonaryong imprastraktura sa kabukiran sa katapusan sang 2024. Nagbaya ini sang pila ka napulo ka mga bomba, bala sang kanyon kag linibo nga mga bala batuk sa naga-agwanta nga komunidad sang mga mangunguma.

Kaangot sini, ginapagwa sang Kawanihan sa Impormasyon sang Partido Komunista ng Pilipinas ang praymer nga ini nga nagatalakay sa phenomenon nga pangklima nga El Niño, mga epekto sini sa masang Pilipino kag salabton sang rehimen US-Marcos kag mga kahimbon sini sa pagpabaya sa ikaayo sang pumuluyo.

1. Ano ang El Niño?

Ang El Niño ang isa ka padron nga pangklima nga nagalaragway sa indi normal ukon sobra-sobra nga pag-init sang ibabaw sang kadagatan (*ocean surface*) sa tunga kag sidlakan nga bahin sang Pacific Ocean. Kalabanan ini nga nagakatabo kada duha tuhtob pito ka tuig, kag sa masami nagadugay sang siyam tuhtob 12 ka bulan. Gina-impluwensyahan sang El Niño ang kumpas sang panahon kag pagkahimo sang mga bagyo sa nagkalain-lain nga bahin sang kalibutan. Nagakahitabo ini sa subong nga konteksto kag balayon sang nagabag-o nga klima (*climate change*) tuga sang mga aktibidad sang pumuluyo.

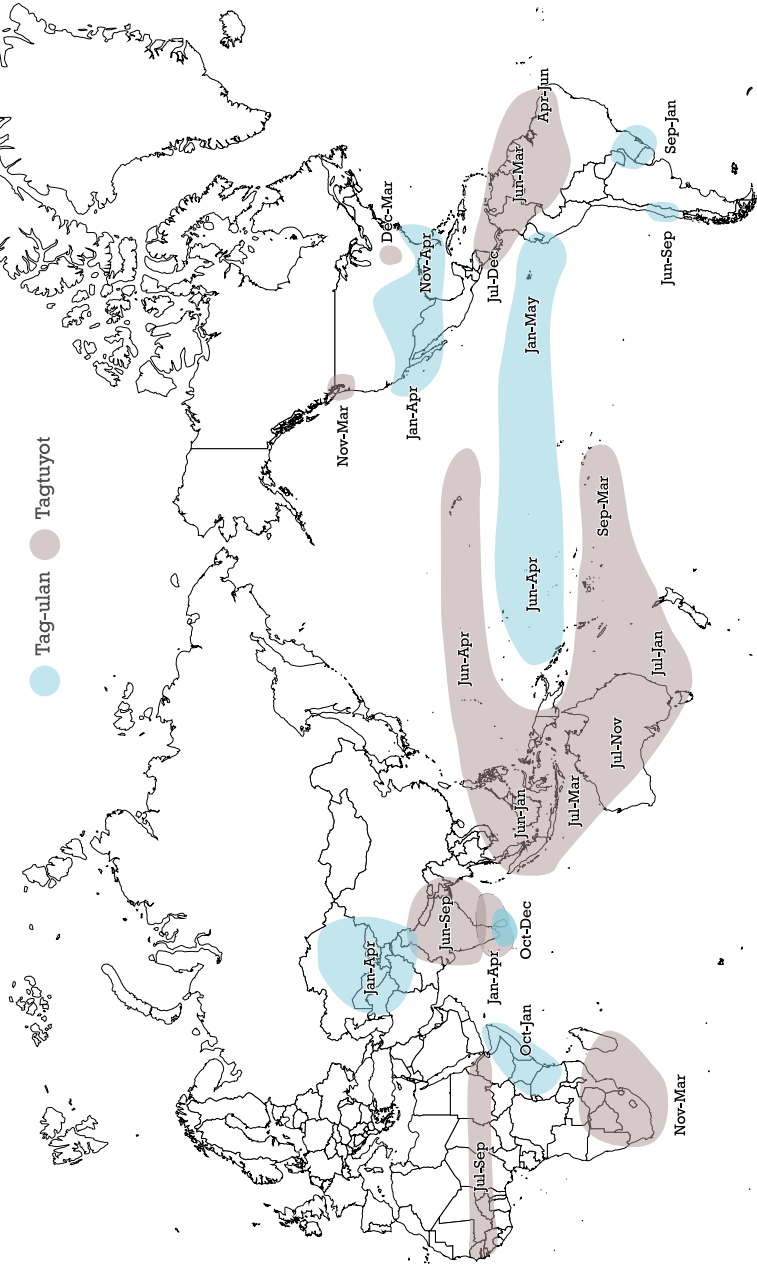
Nagatuga ang El Niño sang indi magkapareho nga epekto sa mga rehiyon sa kalibutan. Mahimo maka-eksperyensya sang sobra nga tig-ilinit ukon sobra nga pag-ulan sa nagkalain-lain nga habig sang kalibutan. (*Lantawon: Masami nga epekto sang El Niño sa mga rehiyon*)

Sugod 1900, may yara na sang indi magnubo sa 30 El Niño sa kalibutan. Nalista nga pinakamalala sa kasaysayan ang El Niño sadtong 1982-1983, 1997-1998 kag 2014-2016. kabahin subong ang El Niño 2023-2024 sa lima ka pinakamabaskog sa kasaysayan.

El Niño 2023-2024

Gindeklarar sang World Meteorological Organization ang sugod sang El Niño 2023-2024 sadtong Hunyo 4, 2023. Hambal sini, mangin pinakamabaskog ini sa tunga sang Nobyembre 2023 kag Enero 2024 bag-o amat-amat nga maghinay. Amo pa man, padayon ini nga makaapekto sa pangkalibutanon nga klima sa magaabot nga mga binulan nga magapabaskog sa init nga napabilin sang *greenhouse gas* sa atmospera. Kabahin ang El Niño 2023-2024 sa mga kabangdanan kung ngaa nalista ang 2023 isip pinakamainit nga tuig sa kasaysayan. Ginalauman nga magahatag pa ini sang mataas nga temperature subong nga Marso tuhtob Mayo-Hunyo.

Masami nga epekto sang El Niño sa mga rehiyon

Ginkuhaan: International Research Institute for Climate and Society

2. Epekto sa Pilipinas

Kalabanan nga epekto sang El Niño sa Pilipinas ang tigkaging. Kabahin ang Pilipinas sa ginabatyag sang pinakamalala nga epekto sini tuga sang *climate change*. Nagapangdalasa subong ang El Niño sa 67 ka prubinsya sa walo ka rehiyon sa pungsod. Ginabulubanta nga magalabot sa 70-76 ka prubinsya sa masunod nga tatlo pa ka bulan ang pagahalitan sini. Treynta (30) sa mga prubinsya nga ini ang naga-agum subong sang tig-ilinit.

Malala nga apektado sang tig-ilinit sa mga mangunguma kag produksyon sang pagkaon sa pungsod. Sa konserbatibo nga rekord sang Department of Agriculture sadtong Marso 18, naglab-ot na sa ₱1.75 bilyon ang kahalitan sa agrikultura sa walo ka rehiyon. Apektado sang tig-ilinit ang masobra 32,000 ektarya nga talamnan.

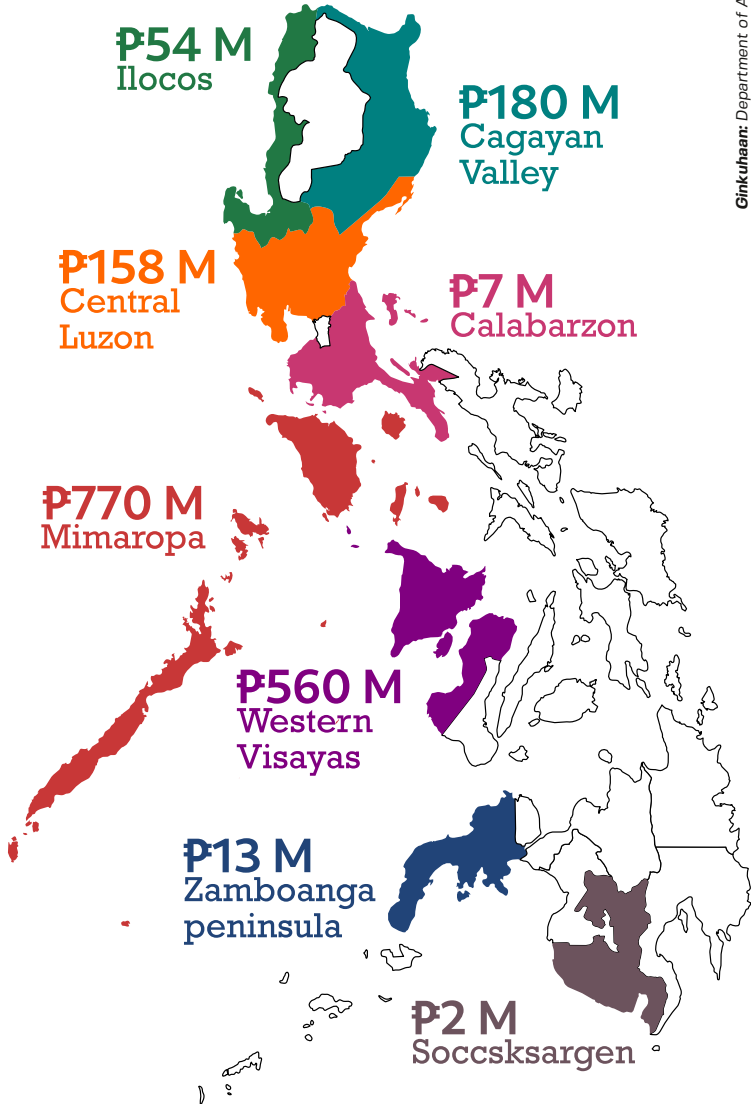
Pinakadako ang kahalitan sa mga humayan (₱1.1 bilyon sa 18,000 ektarya) nagadasun ang mais (₱317 milyon sa 11,000 ektarya). Ginabulubanta nga 48,332 metriko tonelada sang humay ang nahalitan samtang 18,966 metriko tonelada naman ang sa mais.

Pinakaapektado nga rehiyon ang Region IV-B (Mimaropa), nagadasun ang Western Visayas, Cagayan Valley, Central Luzon, Ilocos, Zamboanga peninsula, Region IV-A (Calabarzon) kag Region XII (Soccsksargen). (*Lantawon: Apektado nga mga rehiyon kag danyos sa agrikultura*)

Nagdeklarar na sang *state of calamity* sa pito ka banwa sa bilog nga Pilipinas tungod sa tig-ilinit. kabahin diri ang Bulalacao kag Mansalay sa Oriental Mindoro; Looc, Magsaysay, kag San Jose sa Occidental Mindoro; Zamboanga City sa Zamboanga del Sur; kag Pio Duran sa Albay.

Tuga sang El Niño, nagatuhaw ang nagasinamo nga problema sa ikaayong-lawas sang mga mangunguma kag ila mga pamilya. Sa Central Visayas pa lang, nalista ang may 6,000 ka sakit nga maangot sa El Niño sadtong Pebrero.

Apektado nga mga rehiyon kag danyos sa agrikultura

Ginkuhaan: Department of Agriculture, Marso 18, 2024

Imperyalistang pagpang-guba sa kinaiyahan

Sa nagligad nga mga tinuig, ginpabaskog sang imperyalistang pagpangawat sa Pilipinas ang epekto sang El Niño kag iban pa nga mga kalamidad nga naga-igo diri. May kahalabtanang ang mga dumuluong nga kumpanya kag mga kahimbon sini nga burges-kumprador, dalagko nga agalon mayduta kag mga burukrata kapitalista sa makawat nga pagmina, mga mapangwasak nga mga plantasyon, dalagko nga mga dam kag iban pa nga mga proyekto nga nagaguba sa kabukiran kag kalasangan.

Ang kalasangan sang pungsod ang naghagmak na sa 7 milyon ektarya, nga katumbas sang 23.3% sa kabilogan nga kadutaan sini. Ginakonsidera ini nga delikado sa palibot. Padayon nga nag-gamay ang lasang sa pungsod halin dekada 1970 tungod sa mga pagtroso nga may pahatnugot halin sa reaksyunaryo nga gubyerno.

Samtang, masobra katunga sang 14.2 milyon ektarya nga kritikal nga *watershed* sa pungsod ang makabig nga indi protektado sa idalom sang reaksyunaryo nga laye. Ginabulubanta nga 6.8 milyon ektarya sini ang bulnerable sa deporestasyon, *biodiversity loss*, *erosion*, pagbaha, pagrumpag sang duta kag polusyon sa tubig.

Ilabi naman nga nagdako ang ginmina sang dumuluong nga mga kumpanya sa kabukiran sang Pilipinas. May yara sang 56 minahan (33 *nickel*, 12 bulawan, 4 *chromite*, 4 *iron*, 3 tanso) sa pungsod kag pito ka planta nga nagaproseso sini kung sa diin tanan sang nagakaprodyus ang pang-eksport. Sadtong una nga tatlo ka kwarto sang 2023, nagdako sang 7.28% padulong P189.9 bilyon ang kantidad sang mga mineral nga ginmina sa mga ini.

Nagapabilin nga pinakamadako nga minahan ang rehiyon sang Caraga, nagadasun ang Region IV-B kag Cagayan Valley. Sa Caraga, may yara sang duha ka minahan sang bulawan, isa ka *chromite*, 18 *nickel*, isa ka *hydrometallurgical processing plant*, kag isa ka *gold processing plant*. Natalana pa nga magbukas ang gubyerno sang 12 ka proyekto sa pagmina subong nga unang bahin sang 2024.

3) Pagkapabaya sang reaksyunaryong estado

Indi na bag-o sa Pilipinas ang El Niño, apang daw kasubong nga wala na nakatuon sa nagligad nga mga inagihan ang reaksyunaryo nga estado.

- Sadtong El Niño 1997-1998, nalista ang masobra ₱5 bilyon nga pagkaperdi sa produksyon pang-agrikultura nga nagsakop sa masobra 600,000 ektarya nga dutang ulumhan.
- Sadtong El Niño 2014-2016, signipikante nga pagkaperdi sa agrikultura man ang naagyan nga naglab-ot sa ₱15.2 bilyon kung sa diin 500,000 ektarya sa 57 ka prubinsya kag duha ka syudad ang nahalitan.
- Sadtong 2019, naglab-ot sa ₱7.96 bilyon ang pagkaguba sa agrikultura kag naghalit sa ginabulubanta 247,610 mangunguma kag mangingisda halin sa nagkalain-lain nga bahin sang pungsod.

Apisar nga siklo nga ginaagyan sang pungsod ang El Niño, wala sang may ginahimo nga mahinungdanon nga pagpangaman ang estado kag puro disenyo nga proyekto kag pahamot lang ang ginapatuman sini. Indi man pipila ang higayon nga ginahimo lang nga bulugasan ini sang mga pulitiko para sa gan-it kag korapsyon. Ilabi nga nagabaskog ang mga kahalitan sini tungod sa pagpabilin nga atrasado sang agrikultura, kag ang sandigan nga palaligban sang kawad-on sang duta sang masang mangunguma sa pungsod.

Sa panahon sang El Niño, nagapanginbabaw ang hambalanon sa kawad-on sang irigasyon sa dalagko nga litik sang mga ulumhan sa pungsod kag proyekto para sa rehabilitasyon sang mga nagatindog na. Tungod sa tuman ka limitado nga pasilidad sa irigasyon, masami nagakabilin ang mga mangunguma sa mga kaging nga duta.

Sa konserbatibo nga datus sang NIA sadtong 2022, nalista sa 67.5% (ukon 2.11 milyon ektarya sang target nga 3.13 milyon ektarya) ang nahatagan sini sang serbisyo nga irigasyon sa pihak sang nagatampok nga pondo nga gintigana diri sang estado. Sa kamatuoran, posible mas dako pa ang kabilogan nga isip sang duta nga dapat suplayan sang patubig sa pungsod.

Halin 2016 tubtob 2022, yara sa 2.5% ukon 39,300 ektarya lang ang tuigan nga abereyds nga paglapad sang irigasyon. Sa sini nga tantos, magalawig sa 25 ka tuig bag-o malab-ot ang target sini nga 100% nga lebel sang irigasyon. Sa datus pa lang nga ini, maathag na nga wala sa prayoridad sang NIA kag sang estado ang lokal nga produksyon sang pagkaon.

Magluwas diri, apektado man ang mga irigasyon sang pagbaylo-gamit sang duta sa kabangdanan sang pagsira sa natural nga alagyan sang tubig kag natural nga kanal irigasyon. Kahalitan man sa patubig ang dala sang pagkawasak sang mga kabukiran kag kalasangan tuga sang imperyalista nga pagpangawat. Kritikal sa pungsodnon nga sistema sang irigasyon ang 14.2 milyon ektarya sang *watershed area* kag dapat ini mapro-tektahan.

Higante nga dam, indi para sa irigasyon

Masami ginarason sang reaksyunaryo nga estado ang paghatag sang serbisyo nga irigasyon para ibunggo ang pagtukod sang mga higante nga dam. Kabaliskaran sa mga ini, ginatigana ang mga tubig nga natipon diri para sa komersyal nga gamit pareho sang suplay para sa pribatisado nga *water distributor*, kag mga pribado nga kumpanya sa industriya kag serbisyo pangkuryente pareho sang *hydroelectric power generation*. Sa subong may yara sang 15 ka dalagko nga dam sa pungsod.

Sa datus sang Philippine Statistics Authority (PSA) sadtong 2010 tubtob 2022, naggamay ang bahin sang irigasyon sa paggamit sang tubig halin 81% padulong 75%, samtang ang para sa industriya ang nagtaas halin 10% padulong 15%, kag ang serbisyo halin 9% padulong 10%. Wala man nagdako ang bolyum sang tubig para sa agrikultura (67.8 padulong 67.9 BCM ukon *billion cubic meter*), samtang ang para sa kuryente ang nagdako sang 22% (110.8 padulong 135 BCM) kag mainom nga tubig para sa distribusyon sang 117% (1.2 padulong 2.7 BCM).

Kainutilan sang rehimeng US-Marcos

Pila ka bulan na nga ginabalita sang DA ang madasig nga nagalapnag nga tig-ilinit apang tuman ka kulang ang ginhimo nga tikang sang reaksyunaryo nga estado magluwas sa mga pahayag sa midya nga ayuda, relip, cloud seeding, pagkay-o sang mga irigasyon kag panawagan nga magkinot sang tubig. Nagtigana kuno sang ₱30 bilyon, pero dako nga bahin sini ang natigana sa pagpasulod sang bugas. Wala sa prayoridad sang rehimen Marcos ang pagsiguro sa palangabuhian sang masang mangunguma.

Mga Katungdanan sang palpak nga Task Force El Niño ni Marcos Jr:

Plano	Kamatuoran
1. Pagbag-o kag pagpauswag sa "Strategic El Niño National Action Plan"	<ul style="list-style-type: none"> • Isa ka daan nga plano na nga wala nanging epektibo sa nagligad nga mga El Niño • Una nga gindihon sadtong panahon sang rehimen Arroyo
2. Bantayan ang implementasyon sang hinanali kag pangmalawigon nga solusyon kag programa sa patubig, pagkaon, enerhiya, ikaayong-lawas kag kaluwasan	<ul style="list-style-type: none"> • Kulabos ang suporta sa mangunguma, importasyon ang sabat sa kakulang sa pagkaon • Indi kumprehensibo kag tuman ka ulihi ang mga programa
3. Pagsiguro nga tapuson ang tanan nga ginatukod nga mga proyektong imprastraktura para sa patubig bag-o ang katapusan sang Abril 2024	<ul style="list-style-type: none"> • Malala nga kulang sa pondo nga gintigana • Mahinay ang lakat sang mga proyekto • Ginakuhaan sang gan-it kag kurakot nga mga pulitiko
4. Maglunsar sang "malaparan nga kampanya sa impormasyon" kaangot sa El Niño	<ul style="list-style-type: none"> • Tuman ka ulihi ang kampanya nga impormasyon
5. Regular nga magpasa sang report sa pagpatuman sang mga programa kag patakaran pang-El Niño	<ul style="list-style-type: none"> • Masami ginagamit ang termino nga "whole of nation approach" sa mga sinapol nga kasubong isa ka gyera ang balayon sang pagbato sa kalamidad.
6. Maghimo sang "El Niño Online Platform" isip sentro nga tilipunan sang mga datus, panalawsaw, dokumento kag iban pa.	<ul style="list-style-type: none"> • Wala pulos sa mga mangunguma kag imol.

Nag-anunsyo ang rehimen sang pagpahulag sa mga ahensya sini sadtong Abril 2023, isa pa sadtong Mayo 2023 kag ulihi sadtong Disyembre 2023 para kuno magsabat sa El Niño. Wala sang paghulag ang mga ini, kag ginsuguran lang ang pagsabat sa El Niño sang ginpagwa ang Executive Order No. 53 sadtong Enero 19, tunga sa tuig matapos gindeklarar ang pagsugod sini. Gintalana sang rehimen isip pamunuan sang gintukod nga Task Force El Niño si Gilbert Teodoro, tiglikom sang Department of National Defense, isa ka departamento nga layo sa kinaiyahan ukon agrikultura.

Gin-anunsyo pa sang rehimen US-Marcos sadtong Disyembre 2023 nga prayoridad nga tikang sini ang pagsiguro sa patubig para sa mga mangunguma sa panahon sang pagpangdalasa sang El Niño 2023-2024. Nagpasalig man ini nga magapatukod sang mga "solar-powered irrigation units" para sa mga ulumhan nga nagasalig sa pag-ulan, mga proyekto nga ginapondohan sang dumuluong kag mga lokal nga burukrata, kabahin ang pamilya Marcos sa Ilocos Norte.

Nagtigana man ang rehimen sang ahaw nga tag-₱5,000 para sa ayuda kag subsidyo sa 2.3 milyon nga mangunguma nga maapektuhan sang kahalitan. Ginabandera man sini ang limitado nga ₱25,000 nga pautang kag ₱20,000 nga "seguro" nga mahimo batunon sang tagsa nga apektado nga mangunguma ukon mangingisda. Nagtigana man ini sang pondo para sa pagsabat sa "climate change" nga wala man sang direkta nga mabulig sa masang mangunguma sa hinanali nila nga kinahanglanon. Traydor man ini nga nagpondo para sa importasyon sang bugas.

Malala pa, ginagamit subong ni Marcos ang El Niño para magtigana sang dako nga pondo para makakuha sang gan-it sa mga proyekto kag programa.

Pagkaperdi tuga sang kawad-on sang irigasyon

Wala may nagtupa sa mga pasalig ni Marcos sa Bulalacao kag Mansalay, Oriental Mindoro, apektado ang mga humayan kag sibuyasan tungod sa kawad-on sang ulan kag pagkahubas sang mga suba nga nagasuplay sa mga ulumhan. Tungod wala sang irigasyon, naguba ang mga pananom kag naperdi ang mga mangunguma, llabi sila nga

nalubong sa utang ilabi pa tuman katas sang gasto nila sa produksyon.

Nagdoble, kag sa pila ka higayon nangin triple ang gasto sang mga mangunguma nagapanguna sa paglagas nila nga salbaron ang mga tanom sa pag-arkila sang mga *water pump*. Ang mga *solar-powered irrigation* nga ginapadayaw sang DA, mangin ang mga *drought-resistant seeds* nga ginapanagtag sini ang halos indi na mapuslan sang mga mangunguma, tungod sa sandigan, wala man gani sang irigasyon ang mga uma.

Sa Bohol, bisan wala nakalista sa mga lubha nga nahalitan sang tig-ilinit, nagakahangawa ang mga mangunguma sa epekto sini sa ila nga ulumhan. Isa diri si Tatay Boying. "Budlay ang patubig tungod nagasalig kami sa ulan...sa iban nga lugar may irigasyon, pero pipila lang ang makapulos, pa-indisanay pa," pahayag niya.

Reklamo ni Tatay Boying, sa regular nga pagtanom wala na gani sya nagaganar, ilabi pa siya nga mapiot tungod kulang ang patubig.

Indi magnubo sa ₱11,000 ang kabilogan nga gasto niya sa kada siklo sang pagtanom. Makaani siya diri sang 456 kilos ukon 12 ka sako ang humay, kag ibuhin pa diri ang 2 sako isip bayad sa agalon may-duta. Kung ibaligya, magaganar lang siya sang ₱9,120 sa presyo nga ₱24 kada kilo sang humay. Tungod tuman ka perdi, kag tuman ka mahal sang presyo sang bugas sa merkado, wala na lang ginabaligya ni Tatay Boying ang tubas.

Pagpaulan sang bala kag bomba

Indi tubig ang ginapaulan sang rehimen US-Marcos sa kabukiran, kundi mga bala kag bomba. Sa atubang sang kahalitan sang El Niño, wala un-tat kag ilabi pa nga ginpabaskog sang rehimen ang mga operasyon kom-bat sang militar, mga pwersang paramilitar sini kag mga pulis tulod sang panibag-o nga dedlayn nga lubos nga perdiyon ang rebolusyonar-yong kahublagan sa kabukiran sa katapusan sang 2024.

Nagadali ang AFP nga "tapuson" ang armadong rebolusyon para ilabi pa

nga hatagan-dalan ang mapangwasak nga imperyalista kag dumuluong nga pagmina, mga plantasyon kag iban pa nga mapangwasak nga proyekto. Ang mga proyekto nga ini ang ginaduso sang mga multinasyunal nga kumpanya, nga sila ang nagapanguna nga may salabton sa pagkawasak sang kinaiyahan kag ekosistema sang Pilipinas.

Sa nagligad nga tatlo ka bulan, nalista ang mga kaso sang *aerial bombing* kag pagpanganyon sa Abra, Quezon, Camarines Sur, Negros Occidental, Iloilo kag Bukidnon. May pila ka kaso pa nga nahulog lapit sa mga ulumhan kag komunidad sang mga sibilyan ang mga 500-lb nga bomba. Magluwas pa diri, gina-garison ang mga komunidad kag ginapunggan nga makapanginabuhi sa ila nga mga ulumhan ukon magsulod sa lasang para mangita sang alternatibo nga palangitan-an. Ginapatay sa gutom ang masang mangunguma sa kabukiran.

₱200,000	=	2 SIKLO
KADA ISA		NGA PAGTANOM SA ISA KA EKTARYA NGA HUMAYAN

Sa isla pa lang sang Negros, indi magnubo sa 70 ka kaso sang mga paglapas sa tawhanon nga kinamatarung ang nalista sugod Enero. Katumbas ini sang halos isa ka kaso kada adlaw. Sa tunga sang ila pagpangabudlay, ginatos ka milyon piso ang gin-usikan sang AFP sa pihak kag pihak kag asud-asod nga mga operasyon sini.

4. Ululupod nga pagbato sang masang mangunguma

Sa atubang sang ka-inutil sang rehimen US-Marcos, yara sa kamot sang masang mangunguma ang tanan nga basehan para sukton ini sa korapsyon, kapabaya kag mga patakaran nga nagapaantus sa ila. Dapat nila nga iduso ang kinahanglanon nga mga tikang para sa hinanali nga ligwa sa ila, kabahin ang pagpanagtag sang kinahanglanon nga pondo pang-ayuda ukon suporta sa tion sang kapuraot, pagpaatrasar ukon kanselasyon sa pagbayad sang utang, indi pagbayad sa arkila sa duta, kag pagpatuman sang mga hinanali nga solusyon agud solbaron ang problema sa tubig.

Kadungan sini, dapat man nila nga sukton ang reaksyunaryo nga estado sa pagpakigkunsabuhay sini sa mga imperyalista nga kumpanya sa mina, plantasyon kag mga planta pang-enerhiya nga nagakawat kag nagaguba sa kalasangan nga amo ang kabangdanan sang malala nga epekto sang *climate change* sa pungsod.

Sa atubang sini, dapat nga mag-isa ang mga mangunguma agud buhion ang ispiritu sang pagbinuligay para tapnaon ang grabe nga kabudlayan nga tuga sang tigkaging. Paagi sa ila mga organisasyon, mahimo planoan ang malaparan nga pagpahulag agud bululigan ang pagkay-o sang sistema sang irigasyon sa tagsa nila ka lugar, kag partidahan ang mapatubod nga tubig sa ila mga ulumhan. Kadungan sini, dapat ipanawagan sang mga mangunguma ang matuod nga reporma sa duta isip pangmalawigon nga solusyon sa ila nga pag-antus.

Kapit-bisig ang masa sa pag-atubang sang El Niño

Sa Negros Occidental, koordinado kag huluhaling ang plano sang mga hugpong sang mangunguma sa pagtib-ong sang kampanyang masa para atubangon ang El Niño. Ginsuguran na nila ang mga konsultasyon, pagsinapol kag kampanya nga pagtuon sa lebel sang barangay, kag target nila nga pasangkaron tubtob sa lebel sang banwa kag distrito.

Ginahanda nila ang isa ka petisyon nga naga-unod sang ila panawagan sa gubyrno para sa nagakaigo nga ayuda, pagkaon kag subsidyo sa ila nga produksyon. Panindugan nila, kung indi sila hatagan sang mahinungdanon nga bulig, handa sila nga maghulag sang ululupod para sa dayalogo kag komprontasyon sa lokal nga mga ahen-sya.

Samtang para makabulig sa produksyon, ginbuhi sang mga mangu-nguma ang dagyaw-alayon, ang tradisyunal nga porma sang pagbinuligay sa pagpanguma sa rehiyon.

Sa sur nga bahin sang Negros Occidental, gintalana nga komunal nga talamnan ang isa ka erya sa duta nga bungkalan nga nadaog sa isa ka kampanya. Nahisugtan nila nga mais ang itanom sa duta. "Pauna nga aspeto ini sa kooperasyon...ginasunod namon ang bala-yon sang "work points," pagbahin sang mangunguma nga nagpakig-bahin. Kada gab-i, nahisugtan nila nga ang grupo sang kababainhan ang mamunyang sa maisan.

Nagbunga man ang pagpakig-isa kag hilikuton alyansa nila sa naha-nunga nga pwersa sa komunidad. Sa ila, dako nga bulig ang mga hose nga ila nakuha nga suporta. Ini ang ginagamit nila sa pagpa-munyang ilabi na kay layo ang ginakuhaan sang tubig.

Ginpamatud-an man mismo sa kasaysayan nga handa nga kolektibo nga maghulag ang mga mangunguma kundi indi masabat sang estado ang kutoy sang ila nga tiyan.

2016: Barikada sang mga mangunguma sa Kidapawan

Sadtong 2016, anom ka libo nga mga mangunguma halin sa nagka-lain-lain nga mga prubinsya sa Mindanao ang nagbarikada sa haywey kag mayor nga mga dalanon sang Kidapawan City, North Cotabato sadtong Marso 30 tuhtob Abril 1 para magduso sa lokal nga gubyrno sang 5,000 ka sako sang bugas isip ayuda sa ginapangatubang nga tig-gutom tuga sang El Niño. Panawagan man nila ang mga binhi, abono kag pestisidyo para sa ila nga mga pananom. Na-

kapaidalom sa sadto ang prubinsya sa *state of calamity* sugod pa sang Enero 2016.

Sa pila ka sulit nga pagpakigdayalogo sang mga lider-mangunguma sa gobernador sang prubinsya, insulto nga gintanyagan lang ang mga nagbarikada sang tag-3 ka kilo nga bugas. Sa baylo nga sabton ang ila nga ginapangayo, ginlusob sila sang mga pwersa sang estado kag ginpaulanan sang bala. Tatlo ka mangunguma ang napatay kag masobra 100 ang napilasan.

Nangin importante nga hambalanon sa pungsod ang nahitabo sa Kidapawan Masaker kag naghugpong sa madamo nga grupo para makig-isa kag maghatag sang bulig kag ayuda sa mga mangunguma. Sinako nga mga bugas ang nag-abot sa ila halin sa pribado nga mga grupo kag indibidwal, kasunod sang pagkabuyagyag sa kainutil sang sadto rehimen US-Aquino II sa pagsabat sa kahalitan tuga sang El Niño.

Sa atubang sang ilabi pa kabaskog nga kahalitan sang El Niño sa madamo nga prubinsya, dapat kolektibo nga sukton sang masang mangunguma ang rehimen US-Marcos. Ang iya kapabaya kag pasista nga pag-pang-atake ang nagpadilaab sa kaakig sang masang mangunguma kag nagtulod sa ila sa banas sang protesta kag pagbato.

Gin-andam sang:
Kawanihan sa Impormasyon
Partido Komunista ng Pilipinas

Marso 2024